

AVRUPA
KOMİSYONU

Brüksel, 10.11.2015
COM (2015) 611

**KOMİSYON TARAFINDAN
AVRUPA PARLAMENTOSUNA, KONSEYE,
EKONOMİK VE SOSYAL KOMİTEYE VE BÖLGELER KOMİTESİNE SUNULAN
BİLDİRİM**

Genişleme Stratejisi

{SWD(2015) 210 }
{SWD(2015) 211 }
{SWD(2015) 212 }
{SWD(2015) 213 }
{SWD(2015) 214 }
{SWD(2015) 215 }
{SWD(2015) 216 }

(Türkiye'ye İlişkin Bölümler)

I. GENİŞLEME GÜNDEMİ – KAZANIMLAR VE SINAMALAR

Bu Bildirim, AB genişleme politikası için Komisyonun görev süresini kapsayacak orta-vadeli bir strateji belirlemektedir. Söz konusu strateji, açık bir rehber niteliğindedir ve ilgili ülkelere katılım sürecinin ana konularını ve gerekliliklerini uygun biçimde ele alabilmeleri için destek sağlayacak araçları ve çerçeveyi sunmaktadır. Strateji ayrıca üyeliği hedefleyen ülkelere önümüzdeki dönemde AB yolunda kayda değer ilerleme sağlamak ve katılımıdan önce daha yakın bir bütünleşmeden faydalanmak için bir fırsat sunmaktadır.

AB'nin genişleme politikası, Avrupa'da barış, güvenlik ve refaha yapılan bir yatırımdır. Söz konusu politika, AB ve AB üyeliğini hedefleyen ülkelerin ortak çıkarına olan ekonomik ve ticari fırsatların artmasını sağlamaktadır. AB üyelik perspektifinin ilgili ülkeler için, pozitif yönde demokratik, siyasi, ekonomik ve sosyal değişimi de içine alan güçlü bir dönüştürücü etkisi vardır.

Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerini içine alan son genişlemeler, hem yeni üye devletlerden hem de daha önce üye olmuş devletlerden AB vatandaşları, şirketler, yatırımcılar, tüketiciler ve öğrenciler için birçok yeni fırsat sağlamıştır. Ticaret ve yatırım artmıştır. AB tek pazarı, 500 milyon vatandaşa hizmet eden ve dünya GSYH'sinin %23'ünü üreten dünyanın en büyük pazarıdır.

Genişleme, belirlenmiş kriterler ve geçmişten çıkarılan dersler üzerine kurulan, katı kuralları haiz fakat adil bir süreçtir. Aday ülkelerin iyi hazırlanmalarını sağlamak, genişleme politikasının güvenilirliği açısından olduğu kadar mevcut ve gelecekteki üye devletlerde kamuoyu desteği açısından da çok önemlidir. Daha kapsamlı reformlar gerçekleştirmeleri için ülkelerin teşvik edilmeleri amacıyla her ülke kendi başarısına göre değerlendirilmektedir.

Mevcut genişleme gündemi, Batı Balkan ülkelerini ve Türkiye'yi kapsamaktadır¹. Türkiye ile katılım müzakereleri 2005'ten beri devam etmekte ancak yavaş ilerlemektedir. Katılım müzakereleri Karadağ ile 2012'den, Sırbistan ile ise 2014'ten beri devam etmektedir. Makedonya'nın- 2005'ten beri aday ülke- AB'ye katılım süreci hâlâ çıkmazdadır. 2014'de adaylık statüsü verilen Arnavutluk, Komisyonun katılım müzakerelerinin açılmasını önerebilmesi için bazı kilit öncelikleri ele almaktadır. Bosna-Hersek ile imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması (SAA) Haziran ayında yürürlüğe girmiştir. Kosova* ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, Ekim'de imzalanmıştır.

Geçen yıl boyunca, bazı ülkeler pek çok alanda önemli ilerleme kaydetmiş olmakla birlikte, hâlihazırda karşı karşıya kaldıkları sınamaların niteliği nedeni ile bu ülkelerden hiç biri, 2019'un sonuna doğru görev süresi sona erecek olan mevcut Komisyon döneminde AB'ye katılım için hazır hale gelemeyecektir. Bu ülkelerin tamamı hukukun üstünlüğü konusunda önemli sınamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Yargı sistemleri yeterince bağımsız, etkin veya hesap verebilir değildir. Örgütlü suç ve yolsuzlukla mücadele için ciddi çaba sarf edilmesine hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır.

Temel haklar çoğunlukla kanunla düzenlenmiş olmakla birlikte, uygulamada hâlâ eksiklikler devam etmektedir. İfade özgürlüğünün güvence altına alınması, bazı ülkelerde gerçekleşen olumsuz gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, özel bir sınama teşkil etmektedir. Yüksek düzeyde siyasileşme ve şeffaflığın olmaması sorunlarıyla başa çıkmak üzere gerekli idari kapasiteyi oluşturmak amacıyla kamu yönetimi reformunun gayretle sürdürülmesi

¹ İzlanda Hükümetinin kararının ardından, İzlanda katılım müzakerelerine devam etmemektedir.

* Bu ifade, statüye ilişkin tutumlara halel getirmez ve BMGK'nin 1244/99 sayılı Kararı ile Uluslararası Adalet Divanının Kosova'nın bağımsızlık deklarasyonu hakkındaki görüşü ile uyumludur.

gerekmektedir. Demokratik kurumların işleyişine de özen gösterilmesi gerekmektedir. Demokratik dönüşüm bağlamında, genişleme ülkelerinin her birinde demokratik hesap verebilirliği ve kapsayıcılığı güvence altına alabilmek için başarılı bir reform sürecinin de vazgeçilmez ön koşulu olan ulusal parlamentoların, bu sürecin merkezinde yer alması gerekmektedir. Reformların toplum geneline sirayet edebilmesi için yerel sivil toplum aktörleriyle daha da yakın çalışılması gerekmektedir.

Batı Balkanlar ve Türkiye mülteci krizinden ciddi biçimde etkilenmiştir. Suriye ve Irak'ta iç savaş şeklindeki çatışmalar, Türkiye ve Batı Balkanlar'da büyük ölçüde artan mülteci akınıyla sonuçlanmıştır. Türkiye, topraklarında iki milyondan fazla Suriyeliye önemli bir destek sağlamaktadır. Batı Balkanlar, özellikle Makedonya ve Sırbistan, yılın başından beri sayıları 200 binden fazla olan üçüncü ülke vatandaşı akınının ülkelerinden geçişini yönetmiştir.

Korunmaya muhtaç kişilerin belirlenmesi, destek sağlanması, AB'nin dış sınırlarının güvenliğinin sağlanması ve insan kaçakçılığı yapan suç şebekelerinin çökertilmesi için göç konusunun daha geniş bir bölgede artırılmış bir işbirliğiyle acilen ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda AB azımsanmayacak bir destek sağlamaktadır. Ayrıca, Komisyon AB güvenli ülkeler listesinin bütün genişleme ülkelerini kapsamasını önermiştir. Ekim'de yapılan AB Zirvesinde, ortak sorumluluk, karşılıklı taahhütler ve bunların yerine getirilmesi temelinde kapsamlı bir işbirliği gündeminin bir parçası olarak, mültecilere ve göç yönetimine ilişkin AB-Türkiye Ortak Eylem Planı memnuniyetle karşılanmıştır. Mevcut mülteci krizine çözüm, Doğu Akdeniz ve Batı Balkanlar göç rotası için 8 Ekim'de Lüksemburg'da, Batı Balkanlar göç rotası için ise 25 Ekim'de üst-düzyer bir toplantıda ele alınmış, Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Romanya, Sırbistan ve Slovenya'nın liderleri 17 maddeli bir eylem planı konusunda mutabakata varmıştır.

Genişleme ülkelerinin birçoğu, düşük yatırım düzeyleri ve yüksek işsizlik oranlarıyla ekonomik yönetim ve rekabet edebilirlik konularında sınamalarla karşı karşıyadır. AB ile kıyaslandığında gelir düzeyleri çok düşük olmaya devam etmektedir ve bu düzeylerin AB ile yakınsaması da oldukça yavaş bir seyir izlemektedir. Türkiye'nin dikkate değer ekonomisi hariç, bu ekonomilerin pek çoğu sınırlı ihracatları olan küçük ekonomilerdir. İstihdam yaratılması, büyüme ve yatırımcıların ilgisinin artırılması için ekonomik reformlar çok büyük önem arz etmektedir. Bu Bildirimde, bölgesel işbirliğine ve bölgesel ekonomik kalkınma ile bölgelerarası bağlantılılığın hızlandırılması konularına özel önem verilmiştir. "Berlin süreci" ile bölgedeki devlet ve hükümet başkanlarını bir araya getiren ve bölgesel işbirliğinin sahiplenilmesini de kuvvetlendiren "Batı Balkanlar Altılısı" formatı vasıtasıyla bu alanda, önemli ilerleme kaydedilmiştir.

Genişleme ülkelerinin karşılaştığı sınamaların uzun vadeli niteliği, katılım sürecinde "temel öncelikler" ilkesine güçlü bir şekilde odaklanılmasının tekraren teyit edilmesi ihtiyacının altını çizmektedir. Özellikle mevzuatın geliştirilmesi ve gerekli idari yapıların oluşturulmasıyla ilerleme kaydedilmektedir. Buna rağmen, ülkelerin genelinde etkin uygulama çoğu zaman eksik kalmaktadır. Komisyon, ülkelerin aşağıdaki konularla bağlantılı temel alanlardaki reformlara öncelik vermesini sağlamaya yönelik çalışmalarına ağırlık vermeye devam edecektir: Adli reformlar ve örgütlü suçlarla ve yolsuzlukla mücadele de dâhil olmak üzere, hukukun üstünlüğü; ifade özgürlüğü ve başta LGBTI toplumu ve Romanlara yönelik olmak üzere ayrımcılıkla mücadeleyi de kapsayan temel özgürlükler; kamu yönetimi reformu da dâhil olmak üzere demokratik kurumların işleyişinin sağlanması. Komisyon, ekonomik kalkınmanın teşvikine ve rekabet edebilirliğin artırılmasına yönelik olarak da çalışacaktır. Temel AB değerleriyle bağlantılı temel ilkeler üzerine bu şekilde odaklanılması bu Komisyonun genişleme stratejisinin kilit unsurunu oluşturacaktır.

Genişlemenin, AB üyeliği yükümlülüklerinin karşılanması için gerçekleştirilmesi gereken reformları ve köklü değişiklikleri destekleyen bir süreç olarak algılanması gerekmektedir. Bu tür değişikliklerin yapılması kaçınılmaz olarak zaman almaktadır. Bu da genişleme ülkelerinin Avrupa perspektifinin net bir biçimde bir kez daha teyit edilmesini daha da önemli hale getirmektedir. AB yolunda ilerleme olasılığının gerçekleşebilir ve inandırıcı olduğu görülürse, ülkelerin AB'den uzaklaşma, sürece olan inancını yitirme ya da reformlarda başarısız olma veya gerileme riski de ortadan kalkacaktır. Genişleme, yalnızca gerçek ve sürdürülebilir reformlar yapıldığı sürece AB'nin ve ortak ülkelerin yararına olacaktır. Bu süreç sayesinde ülkeler AB'ye katılmaya tam anlamıyla hazır hale gelecek, üyelikten kaynaklanan faydaları elde edebilecek ve yükümlülükleri üstlenebilecektir.

Komisyon bu sene, yıllık raporlardaki değerlendirmelerinde güçlendirilmiş bir yaklaşım ortaya koymuştur. Kaydedilen ilerleme hakkında rapor verilmesinin yanı sıra ülkelerdeki mevcut durumun ve üyelik yükümlülüklerini üstlenmeye hazırlıkları bakımından hangi aşamada bulduklarının değerlendirilmesine çok daha fazla önem verilmiştir. Raporlar aynı zamanda, ülkelerde hem kısa vadede hem de uzun vadede yapması beklenenler konusunda daha iyi anlaşılır kılavuzlar olma işlevi görmektedir. Ülkelerin birbiriyle karşılaştırılabilirliğini artırmak amacıyla, hem mevcut durumu ve hem de ilerleme düzeyini değerlendirmek için uyumlaştırılmış değerlendirme ölçeklerinden yararlanılmaktadır. Yeni raporlama usulü katılım sürecine daha fazla şeffaflık kazandırmaktadır. Bu, reformların tüm paydaşlar tarafından daha iyi denetlenmesine olanak sağlayacaktır. Bu yeni yaklaşım, özellikle AB üyeliği yolunda gerçekleştirilmesi gereken temel reformlarla doğrudan bağlantısı bulunan bir dizi pilot alanda uygulanmıştır. Konuyla ilgili diğer ayrıntılar EK 2'de yer almaktadır.

Genişleme ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarının daha güçlü bir rol üstlenmesi ve gelişmelerini sağlayacak çok daha destekleyici ve elverişli bir ortamın oluşturulması gerekmektedir. Bu, siyasi açıdan hesap verebilirliğin artırılması ve katılım sürecine ilişkin reformların daha iyi anlaşılmasının teşviki için gereklidir. AB'nin bölgeye zaten sağlamış olduğu ve bundan sonra da sağlamaya devam edebileceği faydaların kamuoyu tarafından anlaşılması siyasi liderleri gerekli reformları aktif bir biçimde sürdürmeye teşvik etmek için çok büyük bir önem taşımaktadır. Genişleme sürecinin işleyişi ve sürecin vatandaşların yaşamları üzerinde yaratacağı olumlu etkiler konusundaki etkili iletişim kamuoyunun desteğinin sağlanması için mutlaka gereklidir. Bu da AB'nin ve AB üyesi devletlerin yanı sıra genişleme ülkelerinin hükümetlerinin ve sivil toplumlarının ortak çabasını gerektirmektedir.

Net bir AB üyeliği perspektifi, Batı Balkan ülkeleri için istikrarı sağlayan önemli bir faktördür. Bu perspektif, İstikrar ve Ortaklık Süreci kapsamındaki dâhil olmak üzere gerekli şartların yerine getirilmesi yönünde sağlanan ilerlemeyi desteklemektedir. İyi komşuluk ilişkileri ve kapsayıcı bölgesel işbirliği büyük önem taşımaktadır. Hem iki taraflı hem de bölgesel olarak angajman da bugüne kadar hiç görülmemiş bir düzeydedir. Aynı zamanda, genişleme ülkeleri arasındaki ve üye devletlerle olan ikili meselelerin, gerektiğinde BM himayesi altında çözüme kavuşturulması için sürekli çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Bu, özellikle önemli bir ilerleme kaydedildiği halde yakın geçmişteki çatışmaların yaralarının tam anlamıyla düzelmesi için hâlâ zamana ihtiyaç duyulan Batı Balkanlar'da, geçmişin izlerinin silinmesine katkı sağlayacaktır. Batı Balkanlar'da istikrarın ve refahın desteklenmesi yalnızca bölgenin geleceğine değil aynı zamanda AB'nin kendi çıkarlarına yapılan bir yatırımdır.

Türkiye'yle ilgili olarak, Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik görüşmelerde atılan umut verici olumlu adımlar, müzakere süreci de dâhil olmak üzere, tüm tarafları kapsayan bir angajmanın sağlanması için önemli bir fırsat yaratmaktadır.

Tüm genişleme ülkelerindeki reform çabalarını desteklemek amacıyla Komisyon, Ortaklık Anlaşmaları/İstikrar ve Ortaklık anlaşmaları, katılım müzakereleri ile ya da üst düzey diyalog gibi Komisyon tarafından yürütülen ve ülkelere özgü girişimler vasıtasıyla mevcut mekanizmalardan ve forumlardan azami fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Komisyon, hedeflenen finansal desteği de Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA II) kapsamında uygun biçimde sağlamaya devam edecektir. AB, IPA II vasıtasıyla, genişleme ülkelerinin katılım hazırlıklarını ve bölgesel ve sınır ötesi işbirliğini desteklemek amacıyla 2014-2020 dönemi için 11,7 milyar avro sağlamaktadır. IPA desteği aynı zamanda ekonomik kalkınmayı ve büyümeyi teşvik eden tedbirleri de finanse edecek ve ülkelere mevcut mülteci kriziyle baş edebilmeleri konusunda katkı sağlayacaktır. 2007-2014 döneminde Batı Balkanlar'a ve Türkiye'ye genişleme stratejisini desteklemek amacıyla sağlanan AB finansmanı hakkındaki, sonuç ve etkileri de içeren, bir genel değerlendirmeye Avrupa Komisyonunun internet sayfasından ulaşmak mümkündür.

II. TEMEL İLKELER ÜZERİNE ODAKLANMANIN ÖNEMİ

Genişleme politikası "temel öncelikler" ilkesine odaklanmayı sürdürmektedir. Ekonomik kalkınma ve rekabet edebilirlik konularının yanı sıra, kamu yönetimi reformu da dahil, hukukun üstünlüğü, temel haklar ve demokratik kurumların güçlendirilmesi başlıca konular olarak katılım sürecinin kilit öncelikleri olmaya devam etmektedir. Bu konular, AB'nin, temel değerlerine ve genel politika önceliklerine verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Siyasi, ekonomik ve kurumsal temel ilkeler bölünmez bir bütündür ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirmektedir. Hukukun üstünlüğü ve ekonomik kalkınma bir madalyonun iki yüzü olarak görülebilir. Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi hukuki kesinliği artırır, yatırımı teşvik ve muhafaza eder ve ekonomik kalkınma ve rekabet edebilirliğin desteklenmesine katkı sağlar. Buna karşılık, ekonomik reformlar ve bütünleşme, ülkeleri uzun vadede istikrara kavuşturma kapasitesine sahiptir. Katılım sürecinin, ekonomik reformların yapılmasına yönelik itici gücü artırmak için bu sinerjiyi mutlaka harekete geçirmesi gerekmektedir. Böylece, üyeliği hedefleyen ülkeler, katılımlarından önce hukukun üstünlüğünün güçlü olduğu işleyen bir piyasa ekonomisinin faydalarından istifade etmekte ve Birliğin bir bütün olarak iyi işleyişine katkıda bulunmaktadırlar.

Temel ilkelerin doğru biçimde ele alınması Kopenhag ve Madrid² üyelik kriterlerinin yerine getirilmesinde esastır. Bu aynı zamanda mevcut ve gelecekteki üye devletlerin ileride yaşanacak AB genişlemelerinin yaratacağı faydalardan tam olarak istifade etmesini sağlayacaktır.

Temel ilkeler üzerine odaklanma, ülke raporlarında, güçlendirilmiş raporlamaya konu olan spesifik alanlarda kendini göstermektedir. Bu alanlarla (yargı, yolsuzlukla ve örgütlü suçlarla mücadele, ifade özgürlüğü, ekonomik kriterler, kamu yönetimi reformu, kamu alımları, istatistik, ve mali kontrol) ilgili daha fazla ayrıntı ekte yer almaktadır.

a) Hukukun Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğü, AB'nin üzerine kurulu olduğu temel bir değerdir ve AB'ye katılım sürecinin merkezinde yer almaktadır. Birlik'e katılmayı hedefleyen ülkeler, hukukun

² Bu özellikle AB *müktesebatını* etkili biçimde uygulamak için gerekli idari kapasitenin oluşturulmasıyla ilgilidir.

üstünlüğünü güvence altına almak için gerekli olan asli kurumların düzgün bir biçimde işlemlerini erken bir aşamadan itibaren sağlamalı ve teşvik etmelidir. Hukukun üstünlüğü, yalnızca temel bir demokratik ilke olmayıp, ekonomik operatörler için hukuki kesinlik sağlayan, tüketicileri destekleyen, yatırımı, istihdamı ve büyümeyi teşvik eden istikrarlı bir iş ortamı için de hayati önem taşımaktadır.

Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi, özellikle, yargı organlarının çalışmalarında ayrımcı adalet ve siyasi müdahalenin olduğu örneklerle zarar görmeye devam eden yargının işleyişinin ve bağımsızlığının iyileştirilmesi bağlamında, genişleme sürecindeki birçok ülkede temel bir sına konu olmaya devam etmektedir. Örgütlü suçlarla mücadelede, bireylerin kovuşturulmasında kaydedilen bir miktar başarı, suç şebekelerinin çökertilmesi ve suçlardan elde edilen mal varlıklarına el konulması bakımından aynı düzeyde sağlanamamıştır. Yolsuzluk tüm ülkelerde, özellikle üst düzeyde olmak üzere, cezasız kalmaya devam ederek hâlâ yaygın şekilde sürmektedir. Bu alanlarda daha fazla ilerlemenin kaydedilmesi, somut sonuçlara ulaşılmasını sağlayan güçlü bir siyasi iradenin varlığını gerektirmektedir.

Geçtiğimiz yıl boyunca hukukun üstünlüğü ile ilgili bazı olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmeler temel olarak yasal çerçevelerin ve kurumsal yapıların oluşturulması bağlamında sağlanmıştır. Örneğin Karadağ'da, müzakerelerin başlamasından bu yana, bu alanda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Bundan sonra, uygulamanın tam olarak gerçekleşmesi sağlanmalıdır.

Geçtiğimiz son on iki ay içerisinde, hukukun üstünlüğüne yönelik ciddi bir dizi tehdit meydana gelmiştir. Türkiye'de yargı sisteminin bağımsızlığı, yalnızca münferit davalarda siyasi müdahalelerin olması ve yargı mensuplarının ve kolluk görevlilerinin farklı görevlere atanması suretiyle değil aynı zamanda hâkimlerin tutuklanmaları veya davalarda vermiş oldukları kararlardan ötürü tayin edilmeleri suretiyle de zarar görmüştür. Makedonya'daki telekulak davası da hukukun üstünlüğüne karşı yaygın bir biçimde yapılan saldırıları, temel hakların istismar edilmesini ve devletin demokratik bir biçimde işlemlerinin önündeki zayıflıkları gün ışığına çıkarmıştır. Bu konuların acilen ele alınması gerekmektedir. Bu eksiklikler, hukukun üstünlüğü ile ilgili olarak ve diğer alanlarda, hem mevzuat hem de ilgili kurumsal yapıların oluşturulması bakımından yapılan çok sayıda reforma rağmen ortaya çıkmıştır. Bu örnekler, genişleme sürecindeki ülkelerin, reformları yalnızca kağıt üzerinde değil uygulamada da gerçekleştirmelerinin önemini ortaya koymaktadır.

Bu durum aynı zamanda, katılım sürecinde hukukun üstünlüğü konularına yönelik yoğun ilginin sürdürülmesinin ve özellikle katılım müzakerelerindeki yeni yaklaşımın, Yargı ve Temel Haklar başlıklı 23. Fası ile Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24. Fasla uygulanmasının önemini de ortaya koymaktadır. Komisyon tarafından 2012'de benimsenen bu yaklaşım, katılım sürecinde mümkün olduğu kadar erken ele alınmalarını sağlamak suretiyle hukukun üstünlüğü alanındaki reformlara öncelik vermektedir. Bu durum, ülkelere, reformların sürdürülebilirliğini sağlayan somut sonuçlara yönelik bir izleme mekanizması oluşturmaları için katılımdan önce maksimum süreyi tanımaktadır. Örneğin ülkelerin, üst düzeydekiler de dâhil olmak üzere, örgütlü suç ve yolsuzluk davalarında, yeterli hapis ve mal varlıklarının müsaderesi ile birlikte, soruşturma, kovuşturma ve mahkumiyet kararlarına ilişkin güvenilir izleme mekanizmaları oluşturmaları gerekmektedir.

Bazı AB üyesi ülkelerde olduğu gibi, bölge ayrıca, yabancı terörist savaşçılar olgusundan ve artan radikalleşmeden etkilenmiştir. Yüzlerce kişi, Suriye ve Irak gibi çatışma alanlarında savaşmak üzere bölgeyi terk etmiştir. Radikalleşmeyi etkin bir biçimde önlemek ve radikalleşmeye karşı mücadele etmek için, dini liderler ve cemaatler, sosyal hizmet görevlileri ve ön saflardaki çalışanlar, eğitim sistemi ve gençlik örgütleriyle yakın işbirliği içerisinde, gereken siyasi desteğin de olduğu kapsamlı bir stratejiye ihtiyaç duyulmaktadır. Nefret

söylemi vakalarının daha ciddi bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Terör faaliyetinin çökertilmesi, teröristlerin yer değiştirilmesi ve yasa dışı silah akışının engellenmesi, istihbarat birimleri ve kolluk güçleri tarafından özel bir yaklaşımı gerektirmektedir. Suçlulara karşı izlenecek tutarlı bir yargı politikasına da ihtiyaç duyulmaktadır.

b) Temel haklar

Temel haklar, AB değerlerinin merkezinde yer almaktadır ve katılım sürecinde büyük önem taşımaktadır. Temel haklar, büyük ölçüde genişleme ülkelerinin mevzuatlarında düzenlenmektedir, ancak bu hakların pratikte tam olarak uygulanmasını sağlamak üzere daha fazla çalışma yapılması gerekmektedir.

İfade ve medya özgürlüğü hâlâ önemli bir endişe kaynağıdır. 2014'te bu alanda gerileme örnekleri kaydedilmiştir. Bu eğilim 2015'te de devam etmiştir. Batı Balkanlar'da gazetecilerin sindirilmesinin ve basına ilişkin öz düzenleme yapılmasında kaydedilen sınırlı ilerlemenin yanı sıra, kamu yayın kuruluşlarının yayınlarına uygunsuz siyasi müdahaleler olmuştur. Hem mevzuat değişiklikleri hem de Cumhurbaşkanı dâhil olmak üzere üst düzey siyasetçiler hakkında hakaret iddiasıyla gazeteciler hakkında kovuşturma başlatılması ve özgür medya haberciliği üzerinde caydırıcı etkiye sahip yüksek para cezalarının uygulanması neticesinde, Türkiye'de ifade özgürlüğü daha fazla gerilemiştir. AB'ye katılım sürecinde Komisyon, ifade özgürlüğü ve medya ile ilgili konulara öncelik vermeye devam etmektedir. Komisyon, 4 Kasım 2015 tarihinde, ifade özgürlüğü konulu "Speak-Up!" Konferansının üçüncüsünü gerçekleştirmiştir. Konferans, temel sorunların ele alınması ve bölgedeki ifade özgürlüğünün desteklenmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi amacıyla, medya, sivil toplum ve ulusal otoritelerden önemli paydaşları bir araya getirmiştir.

Özellikle Roman vatandaşlar olmak üzere, azınlıkların daha iyi korunması gerekmektedir. Batı Balkanlar'da ve Türkiye'de yaşayan Roman vatandaşlar, ırkçılık, ayrımcılık ve sosyal dışlanmanın mağdurları olmaya devam etmektedir ve Roman vatandaşların birçoğu sağlık hizmetleri, eğitim ve öğretim, barınma ve istihdama yeterli erişimin olmadığı ciddi bir yoksulluk içinde yaşamaktadır.

Cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine dayalı olanlar da dâhil, diğer korunmaya muhtaç gruplara yönelik ayrımcılık ve düşmanlık da ciddi bir endişe kaynağıdır. Bu kişilere ve diğer korunmaya muhtaç kişilere karşı şiddet, korkutma ve nefret söylemleri karşısında sıfır tolerans yaklaşımı gösterilmesi gerekmektedir. Aile içi şiddetle mücadele edilmesi dahil olmak üzere, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi, çocuk haklarının iyileştirilmesi ve engelli kişilere destek olunmasının yanı sıra, adalete erişimin daha da kolaylaştırılması için daha fazla çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle Kamu Denetçilerinin çalışmalarını teşvik etmek ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile insan hakları savunucularının çalışmalarına destek olmak için, temel hakların korunmasına yönelik daha güçlü bir kurumsal çerçeve gerekmektedir.

c) Ekonomik kalkınma ve rekabet edebilirlik

AB'ye üye olmak AB kuralları ve standartlarına uyum sağlamanın yanı sıra, bir ülkeyi AB'ye üyelikten kaynaklanan bütün faydalardan yararlanabilmesi ve aynı zamanda AB ekonomisinin büyümesine ve refahına katkı sağlayabilmesi için ekonomik anlamda üyeliğe uygun hale getirmek anlamına da gelmektedir.

Tüm genişleme ülkelerinde, ekonomik reform, rekabet edebilirlik, istihdam yaratma, mali konsolidasyon ve kapsayıcı büyüme bağlamında kayda değer zorluklar devam etmektedir.

Tüm genişleme ülkelerinde genel makroekonomik istikrar büyük oranda elde edilmiş ve ılımlı bir toparlanma devam ediyor olsa da, tüm Batı Balkan ülkeleri, yüksek işsizlik oranlarının ve düşük gelir seviyelerinin söz konusu olduğu önemli yapısal, ekonomik ve sosyal sınamalarla karşı karşıyadır. Altyapının ve eğitim sistemlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bazı ülkelerde yurtdışından kayda değer döviz akışı olması, yurt içinde cazip iş imkanlarının olmadığı bir göstergesidir. Kosova ve Bosna Hersek'te yurtdışında kazanılarak ülkeye gönderilen para miktarının GSYH içindeki payı sırasıyla %11 ve %12,6'dır. Söz konusu tutarlar, süregelen ticaret açıklarını ve yakıt tüketimini kısmen telafi ederken, çalışma teşvikini de azaltmaktadır.

Hukuki kesinlik, mülkiyet hakları dahil olmak üzere temel hakları uygulamaya yönelik işleyen bağımsız bir yargı sistemi, işleyen bir kamu yönetimi ve kuralların yeknesak biçimde uygulanması da yatırımcıları çekmeye ve ekonomik büyüme ve istihdamı canlandırmaya yönelik ön koşullardır. Hukukun üstünlüğüne, rekabet kurallarının uygulanmasına ve kamu mali yönetimine ilişkin zayıf yönler ile izin ve vergilerde sıklıkla yapılan değişiklikler yolsuzluk riskini artırmakta ve yatırım ortamını olumsuz yönde etkilemektedir. Batı Balkanlar, düşük düzeydeki sanayileşmenin yanı sıra, mevcut endüstriyel işletmelerin düşük verimlilik düzeyi ve sanayi sektörünün yönetimine ilişkin zayıflıkların sıkıntısını çekmektedir. Söz konusu faktörler, Batı Balkanlar'daki yabancı yatırımın neden sınırlı düzeyde olduğunu açıklamaktadır ve bu durum, gerekli en iyi uygulama ve teknik bilgi aktarımını ve buna bağlı olarak verimliliğin daha hızlı şekilde artmasını engellemektedir.

Ekonomideki son gelişmeler ve tahminler şu şekildedir:

- ⇒ Genişleme ülkelerinde makroekonomik istikrar büyük ölçüde korunurken, birçok ülkedeki yüksek kamu borcu nedeniyle mali konsolidasyon bir zorluk teşkil etmeye devam etmektedir.
- ⇒ Batı Balkanlar'daki aday ülkelerin 2015'te ortalama %2,5 büyümesi beklenmektedir.
- ⇒ Ancak, artan büyüme oranı istihdamda artış sağlamamıştır. Genç nüfus ve kadın işsizliği başta olmak üzere işsizlik oranı yüksek seyretmeye devam etmiş ve Batı Balkan ülkelerinde ortalama %22 civarında kaydedilmişken, Bosna Hersek, Kosova ve Makedonya'da bu oran çok daha yüksektir. Yüksek yoksulluk düzeyleri ciddi endişe konusu olmaya devam etmektedir.
- ⇒ İhracatının %60'ını AB'ye yapan Batı Balkan ülkelerinin ana ticaret ortağı AB'dir. AB ayrıca açık arayla en fazla doğrudan yabancı yatırımı sağlamaktadır.
- ⇒ Türkiye'de bir önceki yıl %4,2 olarak kaydedilen büyüme 2014'te %2,9'da kalmıştır. 2015'te büyümede bir miktar artış beklenmektedir. Türk Lirası değer kaybederken, 2014'te yaklaşık olarak %8 olarak kaydedilen cari işlemler açığının GSYH'ye oranı 2015'te %6'nın altına inmiştir. Bu durum, iç talep büyümesi ve enerji fiyatlarındaki düşüşü yansıtmaktadır. Türkiye'nin son dönemdeki ekonomik performansı, hem ekonominin yüksek potansiyelini hem de süregelen dengesizlikleri yansıtmaktadır.
- ⇒ İhracatının %40'ından fazlasını AB'ye yapan Türkiye'nin ana ticaret ortağı hâlâ AB'dir. AB'nin arz ve üretim zinciri ile bütünleşmenin artmasıyla Türkiye, Avrupalı işletmelerin yatırım üssü haline gelmiştir. Türkiye'deki yabancı doğrudan yatırımın yaklaşık %60'ı AB tarafından gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Sömestri'ndeki AB üye devletlerinin tecrübelerinden yola çıkarak Komisyon, genişleme ülkelerindeki ekonomik yönetişimin ve rekabet edebilirliğin iyileştirilmesine verdiği desteği güçlendirmektedir. Bu durum genişleme ülkelerine, sürdürülebilir büyüme ve istihdam yaratma potansiyellerini gerçekleştirme, yapısal reformları daha iyi planlama ve sıralama ve nihayetinde de ekonomik kriterleri yerine getirme konusunda yardımcı olabilir. Batı Balkan ülkelerinin hiçbiri işleyen piyasa ekonomisi olarak kabul edilmediğinden, bu destek özellikle de söz konusu ülkeler açısından önemlidir.

2015'in başlarında, tüm genişleme ülkeleri, orta vadeli makroekonomik politikalar ile maliye politikası çerçevesinin ve Batı Balkan ülkeleri için yapısal reformların ele alındığı Ekonomik Reform Programlarını sunmuştur. Komisyonun tarafından söz konusu program ve ilgili tavsiyeler üzerinde gerçekleştirilen analize dayalı olarak, AB ve ilgili ülkelerin maliye bakanları Mayıs 2015'te bir araya gelmiş ve uzun vadeli büyüme ve rekabet edebilirliğin desteklenmesi için gereken reformlara ilişkin ortak tavsiyeler kabul etmiştir. Söz konusu tavsiyeler, reform öncelikleri konusunda daha fazla rehberlik sunan Komisyon tarafından her yıl hazırlanan raporlarda eksiksiz şekilde yansıtılmaktadır. Ayrıca, IPA fonlarına ilişkin daha iyi hedefler belirlenmektedir.

Önümüzdeki yıldan itibaren Ekonomik Reform Programları, istihdam ve sosyal sınamalara daha fazla odaklanılan tek bir belge şeklinde sunulacaktır. Ekonomik Reform Programları uygulaması yıllık temelde sürdürülecektir.

Türkiye ile ilgili olarak, Türkiye ve AB'nin, ekonomik reformun desteklenmesinde, deneyimlerin paylaşılmasında, G20'deki pozisyonların uyumlaştırılmasında ve ekonomik bütünleşmenin derinleştirilmesinde ortak çıkarları bulunmaktadır. Komisyon, AB-Türkiye Gümrük Birliğinin modernizasyonu ve genişletilmesine ilişkin müzakere yetkisinin temelini oluşturacak kapsamlı bir etki değerlendirme çalışması başlatmıştır. Ticari ilişkilerin AB-Türkiye ilişkilerinin stratejik önemine ve ekonomik alışverişlerinin önemine paralel şekilde artırılması amaçlanmaktadır. AB-Türkiye iş forumu ile tamamlanacak AB-Türkiye üst düzey ekonomik diyalogu başlatılacak ve üst düzey enerji diyalogu devam edecektir.

Bölgede rekabet edebilirliğin artırılması ve yeni iş alanları açılmasını destekleyecek önlemlerin alınması, genişleme ülkelerinin AB'ye olan göç baskısını hafifletecektir. Geçmişte yaşanan duruma benzer şekilde, işçilerin serbest dolaşımına ilişkin geçiş önlemleri ve/veya korunma mekanizmasına yönelik muhtemel ihtiyaç ve bu önlemlerin niteliği, ileride yapılacak bir etki değerlendirmesi dikkate alınmak suretiyle gelecekteki genişlemeye ilişkin katılım müzakereleri esnasında ele alınacaktır.

d) Demokratik kurumların işleyişi ve kamu yönetimi reformu

Demokrasiyi güvence altına alan temel kurumların sorunsuz işlemesi ve istikrarı hâlâ tam olarak ele alınmamıştır. Demokratik kurumlar, birçok ülkede kırılğan yapısını korumaktadır. Ulusal parlamentoların rolü beklenen düzeyde değildir, ayrıca uzlaşî kültürü mevcut değildir. Makedonya, Arnavutluk ve Karadağ'da rapor döneminde meclis boykot edilmiştir. Kosova ve Karadağ'da, muhalefet partileri mensupları Hükümet karşıtı şiddet olaylarında yer almıştır. Parlamento denetimi, yasama sürecinde hızlandırılmış prosedürlere başvurulmasından, mecliste komisyon sisteminin zayıf olmasından ve prosedürlerinden ve uzmanların asgari düzeyde girdi sağladığı yetersiz paydaş istişarelerinden sıklıkla olumsuz etkilenmiştir.

Seçimlerin serbest ve adil şekilde gerçekleştirilmesine ilişkin olarak ele alınması gereken hususlarda azalma olurken, seçimler genellikle kamu kurumları üzerinde siyasi kontrolü elde etmeye yönelik bir fırsat gibi görülmektedir. Bu bakımdan, kamu sektöründe

profesyonelleşme ve siyasetten arınma dahil olmak üzere kamu yönetimi reformu kilit husustur.

Hukukun üstünlüğü ve ekonomik yönetim ile birlikte kamu yönetimi reformu, siyasi reformlar ile ekonomik reformlara ve AB kural ve standartlarının uygulanmasına temel oluşturulmasına yönelik başarı için asli önemi haiz ortak bir husustur.

Demokratik yönetim ve hesap verebilirlik için iyi işleyen bir kamu yönetimi gereklidir. Yönetimin kalitesi ayrıca hükümetlerin, kamu hizmeti sunma, yolsuzluğu önleme ve yolsuzlukla mücadele ve rekabet edebilirlik ve büyümeyi artırma kabiliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Meritokratik ilkelerin kamu yönetimine dahil edilmesi ve yeterli idari prosedürlerin sağlanması gerekmektedir. Geçtiğimiz yıl bazı ülkelerde ilerleme kaydedilmiş olsa da, yapılması gereken çok fazla şey vardır.

Ülkeler ayrıca, reformların uygulanmasını ve hizmetlerin vatandaşlara sunulmasını en iyi şekilde destekleyen merkezi, bölgesel ve yerel yönetimler arasında uygun bir denge kurmalıdır. AB uyum sürecinde bölgesel ve yerel yetkililerin rolü ve AB kurallarının nihai olarak uygulanması da kilit önemdedir.

Vatandaşlar, iyi yönetilme hakkının yanında politika oluşturma süreçlerine aktif olarak katılma hakkına da sahiptir. Katılımcı demokrasiyi güçlendirmek ve karar alıcılar ve paydaşlar arasındaki diyalogu geliştirmek için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir. Güçlendirilmiş bir sivil toplum her demokratik sistemin hayati bir unsurudur. Güçlendirilmiş bir sivil toplum, siyasi açıdan hesap verebilirliği ve sosyal uyumu artırmak suretiyle katılımı ilişkili reformların anlaşılmasını ve kapsayıcılığını sağlamakta, çatışma ile bölünen toplumlarda uzlaşmayı desteklemektedir.

Bazı durumlarda, bağımsız ulusal istatistik kuruluşları tarafından sağlanan iyi kalitede istatistikler ile desteklenen, siyasi diyaloga ve karar alma sürecine tarafsız şekilde katkı sağlanmasına ilişkin koşulları iyileştiren daha destekleyici ve elverişli bir ortamın geliştirilmesi gerekmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu ve Sayıştay gibi temel organların bağımsızlığı ve etkinliği sağlanmalıdır ve tavsiyeleri uygun şekilde yerine getirilmelidir.

III. BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ

a) Bağlantılılık gündemi

Bağlantılılık, Komisyonun, ülkelerin kendi aralarında ve AB ile bütünleşmesinin teşvik edilmesine yönelik çabalarının merkezinde yer almaktadır. Bu tür çabalar bu ülkelerin Avrupa perspektifine ivme kazandırmaya da yardımcı olmaktadır. Bağlantılılığın geliştirilmesi, taşımacılık ve enerji altyapısının iyileştirilmesine yönelik yatırımların yanı sıra, pazarların açılması, bütünleşmenin önündeki engellerin kaldırılması ve şeffaf bir düzenleyici ortamın oluşturulmasına yönelik yumuşak tedbirlerin uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Batı Balkanlar dâhilindeki ve AB ile olan geliştirilmiş bağlantılılık, ülkelerin rekabet gücünün temel dayanağını güçlendirmesi nedeniyle büyüme ve istihdam için kilit bir unsurdur. Söz konusu bağlantılılık, üyeliği hedefleyen ülkelerdeki vatandaşlara katılımdan önce belirgin yararlar sağlayacaktır ve AB yatırımcılarına fırsatlar sunacaktır. Bağlantılılık gündemi, genişleme ülkeleri tarafından hazırlanan ekonomik yönetim ve ekonomik reform programları ile yakından ilişkilidir. Ayrıca bağlantılılık gündemi, bölgede dostluk bağlarının kurulmasına, iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine ve barış ve uzlaşmanın teşvik edilmesine katkı sağlamaktadır.

Bağlantılılığa ilişkin temel altyapı projeleri için gerçekçi öncelikler belirlenmesine yönelik bölgesel bir yaklaşımı destekleyen ve gerekli reformları teşvik eden "Berlin süreci" ve "Batı Balkanlar Altısı" formatı çerçevesinde önemli bir ilerleme kaydedilmektedir. Ağustos'ta Viyana'da, bölge ülkelerinin ve bazı üye devletlerin devlet ve hükümet başkanları, kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmiş ve daha fazla altyapı gelişmeleri sağlanmasına yönelik öncelikleri kararlaştırmıştır.

Taşımacılık alanında, Viyana Zirvesi, Batı Balkan ülkelerinin çekirdek ağına ilişkin olarak Nisan 2015'te ve üç Trans-Avrupa Taşımacılık Ağı çekirdek koridorunun Batı Balkanlara genişletilmesine ilişkin olarak Haziran 2015'te vardıkları anlaşmaları temel almıştır. Ülkeler, 2020'ye kadar bu koridorların ilgili bölümlerinde uygulanacak öncelikli projeleri belirlemiştir. Sürdürülebilirliği sağlamak ve aynı zamanda kısa vadede sonuçlar elde etmek amacıyla ülkeler, 2016 yazında Paris'te yapılacak bir sonraki zirve öncesinde sınır geçiş usullerinin ve kara yolu emniyeti ve bakım planlarının sadeleştirilmesi ve uyumlaştırılması gibi bazı yumuşak tedbirlerin uygulanması konusunda anlaşmaya varmıştır. Bu husus, bir yandan kara yolu taşımacılığı pazarlarının ve altyapısının bütünleşmesini teşvik edecek, bir yandan da Batı Balkan ülkelerinin AB kara yolu taşımacılığı standartlarını uygulamasına katkı sağlayacak olan Taşımacılık Topluluğu Antlaşması'nın tamamlanması ile ayrıca desteklenecektir.

Enerji Topluluğu Yararına Projeler (PECI) içinden daha önce kararlaştırılmış 35 proje arasından, başlıca güç enterkonektörleri olmak üzere, bir dizi öncelikli proje de belirlenmiştir. Ayrıca ülkeler, bir bölgesel elektrik piyasası oluşturma yönünde adımlar atılması üzerinde anlaşmıştır. Ayırıştırma, üçüncü taraf erişimi ve düzenleyicinin bağımsızlığının güçlendirilmesi alanları da dâhil olmak üzere, Enerji Topluluğu Antlaşması çerçevesinde mevcut olan hukuki gerekliliklere tam uyumun sağlanması da, kısa vadede sonuçlar elde edilmesini sağlayacak tedbirler arasında yer almaktadır.

İklim değişikliğine ilişkin olarak, üyeliği hedefleyen ülkelerin, AB 2030 iklim ve enerji çerçevesi kapsamındaki politikalar ile uyumlu, önemli reformları gerçekleştirmeleri ve iklim konusundaki uluslararası taahhütlerini uygulamaları gerekecektir.

Belirlenen yatırım projeleri, yatırımları desteklemek, istihdamı ve büyümeyi artırmak ve bölgedeki bağlantılılığı teşvik etmek amacıyla Batı Balkanlar Yatırım Çerçevesi yoluyla dahil olmak üzere, kayda değer parasal kaynak ve ortak finansman gerektirecektir. Uluslararası finansal kuruluşlarla koordinasyon güçlendirilmektedir. Batı Balkan ülkeleri, bütün projelerin zamanında uygulanabilmesi amacıyla, ülkelerin gerekli kredi finansmanını üstlenmek için bütçe kaynaklarına ve mali alana sahip olmalarını sağlayan, güvenilir planlama ve önceliklendirme mekanizmaları haline gelmesi beklenen münhasır taslak proje havuzlarını hazırlayan Ulusal Yatırım Komiteleri oluşturmuştur.

Gençlik ve eğitim diğer bir kilit önceliktir. Komisyon, "Batı Balkanlar'da Gençliğe yönelik Pozitif Gündemi" ve reformların desteklenmesi ve kapasitenin artırılmasını hedefleyen on bir bölgesel projede Eğitim ve Mesleki Eğitime ilişkin Batı Balkanlar Platformu üzerinde varılan anlaşmayı memnuniyetle karşılamaktadır. Gençlik penceresi ve girişimcilik dahil olmak üzere, Erasmus+ programları çerçevesindeki inisiyatifler daha fazla teşvik edilecektir. Komisyon ayrıca, bölgesel hareketliliği artırması ve işgücü piyasalarını daha etkin hale getirmesi beklenen, diplomaların karşılıklı tanınması konusunda, Bölgesel İşbirliği Konseyinin ülkelerle yürütmekte olduğu çalışmaları desteklemektedir.

Pazarın daha fazla **bütünleşmesi** bölge için diğer bir önceliktir. Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA) ile tarımsal ve endüstriyel ürünlere yönelik tarife ve kotalar

kaldırılmıştır. Bölge içi ticaret akışlarının sınırlı olması büyük ölçüde rekabetçi olmayan ticari faaliyetlerin bir sonucudur. Ülkeler, 1 Ocak 2015 tarihinde Avrupa Komisyonuna sunmuş oldukları Ekonomik Reform Programlarında spesifik rekabet edebilirlik tedbirlerini belirlemiştir. Vergi rekabetine zarar vermekten kaçınarak, ticarete yönelik teşviklerin doğru bir karmasını sağlamak da önemli olacaktır. Komisyon ticaret teşviklerine ilişkin karşılaştırmalı bir çalışma yürütecektir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT) ve elektronik haberleşme alanında, AB dijital tek pazarı, genişleme ülkeleri için, tüketiciler ve işletmelerin dijital mal ve hizmetlere daha iyi erişebilmesini sağlamak; dijital şebekelerin ve yenilikçi hizmetlerin gelişebilmesi için doğru koşulları ve eşit şartları oluşturmak ve dijital ekonominin büyüme potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için bir model olarak değerlendirilmelidir. Bölgesel İşbirliği Konseyi ve ülkeler, Elektronik Güney Doğu Avrupa (e-SEE) girişimi yoluyla bu alanda, Batı Balkanlar'da serbest uluslararası dolaşım (roaming) alanı yaratılması gibi somut işbirliğine yönelik çalışmalara başlamıştır.

Komisyon, Bölgesel 2020 Stratejisi ve bu Strateji'nin bölgedeki ekonomik işbirliği ve kalkınmanın desteklenmesine yönelik vurgusu da dâhil olmak üzere, Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci'nin ve Bölgesel İşbirliği Konseyinin (BİK) çalışmalarını tam olarak desteklemektedir. Komisyon, Berlin süreci çerçevesinde bağlantılılığa odaklanılmasını da desteklemiş olan Batı Balkanlar Altılısı girişiminin çalışmalarının yoğunlaştırılmasını memnuniyetle karşılamaktadır.

Komisyon bu alanlardaki çalışmalarını desteklemeye ve Batı Balkan ülkeleriyle yeni işbirliği alanlarını araştırmaya devam edecektir. Araştırma ve yeniliğe ve mesleki eğitim ve öğretime daha fazla yatırımı teşvik edebilecek Akıllı İhtisaslaşma Stratejisi gibi, bölgesel öncelik ortamına yönelik en iyi AB uygulamaları bu kapsamda yer alacaktır.

b) İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği

İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği, AB'ye üye olmayı hedefleyen güneydoğu Avrupa ülkelerinde dönüşümü teşvik etmeye ve istikrara zemin oluşturmaya devam eden İstikrar ve Ortaklık ve genişleme süreçlerinin temel unsurlarıdır. Savaş suçları, mültecilerin dönüşleri, örgütlü suçlarla mücadele ve polis işbirliği gibi hassas alanlarda da ikili ve bölgesel düzeyde yoğun temas ve işbirliği gerçekleştirilmiştir. İyi komşuluk ilişkileri ayrıca çeşitli bölgesel işbirliği girişimleri yoluyla güçlendirilmeye devam etmektedir. Başbakanlık ve bakanlık düzeyindeki bölgesel temaslar giderek sıklaşmaya başlamıştır. Bu girişimlerin tamamlayıcı ve kapsayıcı olması, bölge tarafından sahiplenilmesi ve yönlendirilmesi önemlidir. Ağustos'ta Karadağ, Bosna-Hersek ve Kosova ile sınır anlaşmaları imzalanmıştır. Sel baskınlarının önlenmesi, su (sınır ötesi nehir havzaları) ile hava kirliliği ve doğanın korunmasına (sınır ötesi korunan alanlar) özel önem atfedilmek suretiyle, çevre konularında bölgesel işbirliği devam etmelidir.

Bununla birlikte, genişleme ülkeleri arasında ve üye devletler ile yaşanan **ikili uyuşmazlıkların** çözümü için daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Başta eski Yugoslavya'nın bölünmesinden kaynaklanan etnik gruplar arasındaki ve grupların statülerine ilişkin anlaşmazlıklar, azınlıkların durumu, savaş suçlarının hesap verebilirliği, yerlerinden olmuş kişiler, kayıp kişiler ve sınır çizgisi gibi çözüme kavuşturulmamış birçok konu, bölgedeki ikili ilişkiler üzerine yük getirmeyi sürdürmektedir. İstikrarın teşvik edilmesi ve güneydoğu Avrupa'da çözülmemiş ikili sorunların siyasi araç haline gelmesi veya yeni anlaşmazlıkların ortaya çıkması riskinin azaltılarak geçmişin izlerinin silinmesine elverişli bir ortam oluşturulmasını desteklemek için uzlaşma ve sorumlu siyasi liderlik büyük önem

taşımaktadır. Bölgesel Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu Koalisyonu (RECOM) gibi bölgedeki uzlaşma çabalarına daha fazla destek sağlanmalıdır.

İkili konuların ilgili taraflarca mümkün olan en kısa sürede ele alınması ve mevcut koşulluluk ilkesini temel alması gereken katılım sürecini geciktirmemesi sağlanmalıdır. Komisyon, meselelerin uygun olduğu ölçüde Uluslararası Adalet Divanına veya uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mevcut diğer ad hoc organlarına götürülmesi de dâhil olmak üzere, bekleyen sorunların mevcut ilkelere ve yöntemlere uygun olarak çözüme kavuşturulması için taraflara her tür çabayı sarf etmeleri çağrısında bulunmaktadır. Ağustos'ta, Batı Balkan ülkelerinin liderleri tarafından, birbirlerinin AB kapsamında kaydettikleri ilerlemeyi engellememelerine ve ilgili tarafların ikili konuları çözüme kavuşturamamaları halinde uluslararası tahkime başvurmalarına ilişkin taahhütte buldukları anlaşmanın imzalanmasıyla, Viyana Zirvesinde yaratılan olumlu ortam memnuniyetle karşılanmaktadır ve bu ortamın daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir.

Sırbistan ile Kosova arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi sürecinde Ağustos'ta imzalanan önemli anlaşmalarla birlikte ciddi ilerleme kaydedilmiştir. Bu sürecin takip edilmesi ve (Brüksel Anlaşması³ dâhil) tüm anlaşmaların uygulanması gerekmektedir. AB, ilişkilerin normalleştirilmesi gerekliliğini, Sırbistan ile yürütülen katılım müzakereleri ve Kosova ile imzalanan İstikrar ve Ortaklık Anlaşması çerçevesine entegre etmiştir. Makedonya Cumhuriyeti konusunda, ülkenin isim sorununa yönelik olarak BM himayesinde, müzakere edilmiş ve karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözümün daha fazla gecikmeksizin bulunması da dâhil olmak üzere, iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesi esastır.

Komisyon, ikili konuların mümkün olan en kısa sürede çözüme kavuşturulması için ilgili tüm ülkelere siyasi destek sağlamayı ve diğer platformlarda çözüm bulunmasına yönelik tüm çabaları aktif olarak desteklemeyi sürdürecektir.

Komisyon, **Türkiye'nin** Kıbrıs'ta BM öncülüğündeki görüşmelerin yeniden başlatılmasına verdiği desteği memnuniyetle karşılamaktadır. Bu görüşmelere ilişkin olarak en kısa sürede ilerleme kaydedilmesi önem arz etmektedir. Konsey ve Komisyonun önceki yıllarda tekrarlanan tutumları doğrultusunda, Türkiye'nin Ek Protokolü tam olarak uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesi ivedilik arz etmektedir. Bu gelişmenin, katılım süreci açısından yeni bir ivme yaratması mümkündür. Komisyon ayrıca, iyi komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl çözümüne zarar veren her türlü tehdit, sürtüşme veya eylemden kaçınma çağrısında bulunmaktadır. Komisyon, AB üye devletlerinin tüm egemenlik haklarının altını çizmektedir. Bu haklar, diğerlerinin yanı sıra, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, AB *müktesebatına* ve uluslararası hukuka uygun olarak ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsamaktadır.

IV. SONUÇLAR VE TAVSİYELER

Komisyon, yukarıdaki analizler ve ekte yer alan ülke özetlerinde ortaya konulan değerlendirmeler ışığında aşağıdaki **sonuçları** ve **tavsiyeleri** bildirir:

I

- 1.** AB'nin genişleme politikası, Avrupa'da **barış, güvenlik ve refaha** yapılan yatırımdır. Bu, AB ve AB üyesi olmak isteyen devletlerin ortak çıkarına olan ekonomik ve ticari fırsatların artmasını sağlamaktadır.

³ Nisan 2013 "İlişkilerin normalleştirilmesini düzenleyen ilkelere yönelik ilk anlaşma".

2. Genişleme ülkeleri, AB'ye katılmak için yerleşik kriterleri karşılamak zorundadır. Katı fakat adil bir **koşulluluğa ve her ülkenin kendi başarısına göre değerlendirilmesi ilkesine** dayanan zorlu katılım süreci, genişleme politikasının güvenilirliği, daha kapsamlı reformlar gerçekleştirmeleri için genişleme ülkelerinin teşvik edilmesi ve AB vatandaşlarının desteklenmesinin sağlanması bakımından büyük önem taşımaktadır.
3. Genişleme ülkelerinin hâlihazırda karşı karşıya oldukları sınamaların niteliği nedeniyle bu ülkelerden hiç biri, mevcut Komisyonun görev süresi zarfında AB'ye katılım için hazır hale gelemeyecektir. Bu durum, Komisyonun **genişleme stratejisinin belkemiğini** oluşturacak olan katılım sürecinde "**temel kriterler**" ilkesine odaklanılmasının bir kez daha teyit edilmesi ihtiyacının altını çizmektedir.
4. Buna göre, Komisyon, ülkelerin aşağıdaki konularla bağlantılı alanlardaki reformlara öncelik vermesini sağlamaya yönelik çalışmalarına ağırlık vermeye devam edecektir: Yargı reformları ve örgütlü suçlarla ve yolsuzlukla mücadele de dâhil olmak üzere, **hukukun üstünlüğü**; ifade özgürlüğü ve başta LGBTI toplumu ve Roman vatandaşlara yönelik olmak üzere ayrımcılıkla mücadeleyi de kapsayan **temel haklar**; **kamu yönetimi reformu** da dâhil olmak üzere demokratik kurumların işleyişi. Komisyon, **ekonomik kalkınmanın** teşvikine ve rekabet edebilirliğin artırılmasına yönelik olarak da çalışmalar yapacaktır.
5. **Temel ilkeler bölünmez bir bütündür ve karşılıklı olarak birbirini güçlendirmektedir.** Hukukun üstünlüğünün güçlendirilmesi hukuki kesinliği artırır, yatırımı teşvik ve muhafaza eder ve ekonomik kalkınma ve rekabet edebilirliğin desteklenmesine katkı sağlar. Katılım sürecinin, ekonomik reformların yapılmasına yönelik itici gücü artırmak için bu sinerjileri mutlaka harekete geçirmesi gerekmektedir. Böylece, üyeliği hedefleyen ülkeler, katılımlarından önce işleyen bir piyasa ekonomisinin faydalarından istifade etmekte ve Birliğin bir bütün olarak iyi işleyişine katkıda bulunmaktadır.
6. Batı Balkanlar ve Türkiye **mülteci krizinden** ciddi biçimde etkilenmiştir ve özellikle Türkiye, mültecilere insani yardım sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Korunmaya muhtaç olan kişileri belirlemek, destek sağlamak, AB'nin dış sınırlarının güvenliğini sağlamak ve insan kaçakçılığında suç şebekelerinin çökertilmesi için geniş bölgede artırılmış işbirliği bu olgunun acilen ele alınması için gereklidir. Bu amaçla AB önemli bir destek sağlamaktadır. Bunun ötesinde, Komisyon AB güvenli üçüncü ülkeler listesinin bütün genişleme ülkelerini kapsamasını önermiştir.
7. Geçmişin izlerinin silinmesi ve uzlaşmanın artırılması için çalışmaların sürdürülmesi gereken bir bölgede, Batı Balkan ülkeleri için net bir AB üyeliği perspektifi, istikrarı sağlayan önemli bir faktördür. **İyi komşuluk ilişkileri ve bölgesel işbirliği**, İstikrar ve Ortaklık Sürecinin önemli unsurlarıdır ve geçtiğimiz yıl içinde iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir.
8. Komisyon, Ağustos'ta gerçekleşen Viyana Zirvesinde önemli ilerleme kaydedilen **bağlantılılık gündemi** için güçlü destek sağlamaktadır. Ana taşımacılık alanında anlaşmaya varılmıştır ve önemli taşımacılık ve enerji altyapı projelerinin uygulanması başlatılacaktır. Komisyon, Katılım Öncesi Yardım Aracı ile sağlanacak önemli miktardaki finansman da dahil olmak üzere, bu süreci desteklemeye devam edecektir.
9. Bu Bildirim, **AB genişleme politikası için orta-vadeli kapsayıcı bir strateji** belirlemektedir. Komisyon, kaydedilen ilerlemeyi değerlendirmek, çıkarımlarda bulunmak, tematik veya ülkelere ilişkin konularda tavsiyede bulunmak ve gerektiği

takdirde genel stratejiye ilişkin değişiklikler önermek için yıllık bildirimler kabul etmeyi sürdürecektir.

10. Komisyon, **yıllık ülke raporlarındaki** değerlendirmelerinde, bazı kilit reform alanlarında pilot düzeyde, güçlendirilmiş yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur. Kaydedilen ilerleme hakkında rapor verilmesine ilaveten, üyelik yükümlülüklerini üstlenme hazırlıkları bakımından ülkelerin ne aşamada bulduklarının değerlendirilmesine ve ülkelere reformlar için yol gösterici olmaya çok daha fazla önem verilmiştir. Bu yaklaşımla (mümkün olması için ise daha elverişli bir ortamın oluşturulması gereken) şeffaflık da artacaktır. Şeffaflığın artması ise sivil toplum da dahil olmak üzere reformların tüm paydaşlar tarafından daha iyi denetlenmesine imkan sağlayacaktır. Tüm ülkeler için daha benzer şekilde yapılan değerlendirmeler ile ülkeler arasındaki karşılaştırılabilirlik de artmaktadır.

II

17. **Türkiye:** Türkiye AB için kilit bir ortaktır. Türkiye ve AB, geçtiğimiz yıl boyunca kilit ortak çıkar alanlarındaki işbirliğini güçlendirmeyi sürdürmüştür. Türkiye, artan terör tehdidi de dâhil olmak üzere, ciddi dış politika ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Türkiye, ayrıca büyük bir mülteci kriziyle karşı karşıyadır ve topraklarındaki 2 milyondan fazla Suriyeliye önemli bir destek sağlamaktadır. Türkiye ile AB arasındaki artırılmış siyasi diyalog, işbirliği ve ortaklık büyük önem arz etmektedir. Avrupa Birliği Zirvesi, ortak sorumluluk, karşılıklı taahhütler ve bunların yerine getirilmesi temelinde kapsamlı bir işbirliği gündeminin bir parçası olarak, mültecilere ve göç yönetimine ilişkin Ortak Eylem Planı'nı memnuniyetle karşılamıştır. AB ve AB'ye üye devletler, Türkiye ile işbirliğini güçlendirmeye ve belirlenen çerçevede siyasi ve mali taahhütlerini ciddi oranda artırmaya hazır olduklarını belirtmiştir. Ortak Eylem Planının başarıyla uygulanması, vize serbestisi yol haritasında belirlenen koşulların yerine getirilmesinin hızlandırılmasına ve geri kabul anlaşmasının tam olarak uygulanmasına katkı sağlayacaktır. Kaydedilen ilerleme, Komisyonun ikinci vize uygulama raporunu yayımlayacağı 2016 yılının ilk yarısında değerlendirilecektir.

Ancak, tekrarlanan seçimler ve siyasi cepheleşme Türkiye'nin reformlar bakımından ilerleme kaydetmesini engellemiştir. Önemli eksiklikler yargıyı etkilemiştir. İfade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğüne ilişkin durum gerilemeye devam etmiştir. Kürt meselesinin çözüm süreci durma noktasına gelmiştir. Genel bir değerlendirme yapıldığında, Türkiye AB *müktesebatına* uyum konusunda birçok alanda iyi düzeyde hazırlıklıdır. Türkiye, işleyen bir piyasa ekonomisidir ve ılımlı bir büyüme seyrindedir, ancak hala makroekonomik dengesizliklerin üzerinde durulması ve yapısal reformların sürdürülmesi gerekmektedir. Türkiye ve AB, Gümrük Birliği'nin modernize edilmesi ve genişletilmesi ilkelerinin kararlaştırılması ve enerji sektöründeki siyasi diyalogun geliştirilmesi de dâhil olmak üzere, ortak ekonomik ve ticari ilişkilerinin profilini yükseltmek için çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.

AB, Türkiye ile ortak gündemini kapsayan tüm konularda tekrar işbirliği yapmaya hazırdır. Türkiye'nin, hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanlarındaki reformlarını yeniden canlandırması gerekmektedir. Çözüm sürecine gecikmeksizin devam edilmesi gereklidir. Komisyon, 1 Kasım seçimlerini takiben kurulacak yeni Hükümetle bu kilit öncelikler üzerinde çalışmayı beklemektedir.

Avrupa Birliği Zirvesinde, müzakerelerde Müzakere Çerçeve Belgesi ve ilgili Zirve sonuçları doğrultusunda ilerleme kaydedilmesi için katılım sürecinin yeniden

canlandırılması gerektiği yönünde karar alınmıştır. Komisyon, Ekonomik ve Parasal Politika başlıklı 17. faslın müzakerelere açılmasını önermiştir ve Konseye 2015 yılı bitmeden önce bir hükümetlerarası konferans düzenlemesi çağrısında bulunmuştur. Aralık 2013'te, 31. Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları faslına ilişkin güncellenmiş bir tarama raporu sunulmuştur. Komisyon, diğer fasıllarda kaydedilen ilerlemeyi yeniden gözden geçirdikten sonra 2016 yılının ilk yarısında 15. Enerji, 23. Yargı ve Temel Haklar, 24. Adalet, Özgürlük ve Güvenlik ve 26. Eğitim ve Kültür fasıllarında güncellenmiş hazırlık belgelerini sunmayı planlamaktadır. Ancak bu çalışmaların ardından Konseyde, AB üyesi devletlerin tutumuna da hanel getirmeksizin, söz konusu fasıllara ilişkin görüşmelere başlanabilecektir. Özellikle Yargı ve Temel Haklar başlıklı 23. Faslı ve Adalet, Özgürlük ve Güvenlik başlıklı 24. Faslının müzakerelere açılması yönündeki hazırlıkların yeniden başlatılması, hukukun üstünlüğü ve temel haklar gibi önemli alanlarda yapılacak reformlar bakımından Türkiye'ye kapsamlı bir yol haritası sağlayacaktır.

Konsey ve Komisyon'un önceki yıllarda tekrarlanan tutumları doğrultusunda, Türkiye'nin Ek Protokolü tam olarak uygulama yükümlülüğünü yerine getirmesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişkilerin normalleştirilmesi yönünde ilerleme kaydetmesi hâlihazırda ivedilik arz etmektedir. Komisyon, Kıbrıs'ta çözüme yönelik görüşmelerin BM öncülüğünde yeniden başlatılmasını memnuniyetle karşılamaktadır. Bu görüşmelere ilişkin olarak en kısa sürede ilerleme kaydedilmesi önem arz etmektedir. Türkiye'nin bu kapsamlı çözüm konusundaki kararlılığı ve somut anlamda katkı sunması hayati önem taşımaktadır. AB, Birliğin üzerine kurulduğu ilkeler ile uyumlu çözüm koşullarının oluşturulmasına destek sağlamaya hazır olduğunu beyan etmiştir.

EK

ÜLKE RAPORLARINA AİT TESPİTLERİN ÖZETLERİ

Türkiye

Siyasi kriterler alanında, uzun süren seçim sürecinin de etkisiyle, reformların hızı azalmıştır. Görev süresi sona eren Hükümet, AB'ye katılım sürecini yeniden canlandırmak için çaba sarf etmiştir. Ancak yinelenen bu taahhüt, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü alanında AB standartlarına aykırı olan önemli bazı mevzuatın kabul edilmesiyle sekteye uğramıştır. Siyasi görünüm bölünmüşlük arz etmeye devam etmektedir.

7 Haziran genel seçimleri, Türk demokrasisinin gücünü açıkça ortaya koyan bir biçimde %84'lük bir katılımı gerçekleştirilmiştir ve bütün büyük partiler yeni mecliste temsil hakkı kazanmıştır. Ancak, Anayasada öngörülen süre içinde bir Hükümet kurulamamış ve seçimler 1 Kasım'da tekrarlanmıştır. Seçimlere ilişkin hukuki çerçevenin eksikliklerinden biri olan ve mecliste temsil edilebilmek için partilere yönelik olarak uygulanan %10'luk seçim barajının öncelikli olarak ele alınması gerekmektedir.

Rapor döneminde, Türkiye'nin güvenlik durumunda giderek artan bir kötüleşme yaşanmıştır. Yetkililer, AB'nin terör örgütleri listesinde yer almaya devam eden PKK terör örgütüne karşı, hem Türkiye'de hem de Irak'ta terörle mücadele amaçlı geniş kapsamlı bir askeri operasyon ve güvenlik operasyonu başlatmışlardır. Kürt meselesine ilişkin çözüm süreci, daha önce bu konuda yaşanan olumlu gelişmelere rağmen durma noktasına gelmiştir.

Türkiye, 10 Ekim'de Ankara'da, sendikaların ve muhalefet partilerinin gençlik kollarının düzenlediği bir barış yürüyüşü için bir araya gelen çok sayıda göstericinin yaşamına mal olan, modern tarihindeki en kanlı terör saldırısı ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'deki demokrasiyi istikrarsızlaştırmaya ve demokrasiye zarar vermeye yönelik bu hain eylemler hakkında hızlı ve şeffaf bir soruşturmanın yürütülmesi gerekmektedir.

Türkiye kamu yönetimi reformu alanında kısmen hazırlıklıdır. Türkiye'de güçlü bir kamu sektörü ve faydalanıcı odaklı bir idare anlayışı bulunmaktadır. Ancak daha geniş kapsamlı bir reforma yönelik teşvik edici güç zayıftır. "Paralel yapı" ile mücadele çerçevesinde son dönemde yaşanan meslekten çıkarma ve tenzili rütbe vakaları endişe kaynağı olmuştur.

Sayısı artan ve kamu hayatının pek çok alanına katılmayı sürdüren sivil toplum aktif olmaya devam etmiştir, ancak toplanma özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalar ciddi bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.

Türkiye'deki yargı sistemi belirli düzeyde hazırlıklıdır. Yargının bağımsızlığı ve kuvvetler ayrılığı ilkesi zarar görmüştür ve hâkimler ve savcılar yoğun siyasi baskı altındadır. Hükümetin, devlet içinde olduğu iddia edilen "paralel yapıya" karşı yürüttüğü kampanya, zaman zaman yargının bağımsızlığına zarar vererek, etkin biçimde sürdürülmüştür. Yargının bağımsızlığının yeniden sağlanması ve güvence altına alınması için kayda değer çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadeleyle ilgili olarak, Türkiye, yolsuzlukların etkili biçimde önlenmesi ve yolsuzlukla mücadele konusunda belirli düzeyde hazırlıklıdır. Türkiye'nin, yolsuzlukla mücadele konusundaki izleme mekanizması yetersiz olmaya devam etmektedir. Yolsuzluk hâlâ yaygındır. Yürütmenin, kamuoyunca bilinen yolsuzluk davalarının soruşturma ve kovuşturma aşamalarına, usule aykırı olarak, etki etmesi büyük bir endişe konusu olmaya devam etmektedir.

Türkiye, örgütlü suçlarla mücadele alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır. Mali soruşturmalar hâlâ gereken şekilde yapılmamaktadır. Mal varlıklarının ihtiyaten dondurulmasına nadiren başvurulmaktadır ve el konulan mal varlıklarının miktarı azdır. Verilerin korunmasına ilişkin mevzuat bulunmaması AB kurumlarıyla ve üye devletlerle daha geniş kapsamlı işbirliği yapılmasının önünde bir engeldir.

Anayasa, insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasını güvence altına almaktadır. Uygulamada, son birkaç yılda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Ancak temel eksiklikler hâlâ mevcuttur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden (AİHS) kaynaklanan haklar ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı henüz tam olarak uygulanmamaktadır. Avrupa standartlarına uygun olarak ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin kapsamlı bir çerçeve kanunun acilen kabul edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin ayrıca, kadın ve çocuklar ile lezbiyen, eşcinsel, biseksüel, transseksüel ve interseks bireylerin (LGBTI) haklarını etkili bir şekilde güvence altına alması ve Roman vatandaşlar gibi korunmaya muhtaç grupların sosyal içermesine yeterli özenin gösterilmesinin sağlanması gerekmektedir.

İfade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü alanlarında önemli ölçüde gerileme meydana gelmiştir. İç güvenlik mevzuatı, kolluk birimlerine, yeterli denetim olmaksızın geniş takdir yetkileri tanımak suretiyle, Mart 2014'te hazırlanan AİHS İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nda ortaya konulan tedbirlerle çelişmektedir. İfade özgürlüğü alanında, belirli düzeyde hazırlıklı olunmakla birlikte, birkaç yıllık ilerlemeden sonra son iki yılda ciddi bir gerileme gözlenmiştir. Daha önce bazı hassas ve tartışmalı konular serbest bir ortamda tartışılabilirken, gazeteciler, yazarlar veya sosyal medya kullanıcıları aleyhinde devam eden ve yeni açılmış olan ceza davaları önemli bir endişe kaynağıdır. İnternet kanununda Avrupa standartlarından önemli ölçüde geriye gidiş niteliği taşıyan değişiklikler, Hükümetin, aşırı geniş kapsamlı gerekçelerle ve mahkeme izni olmaksızın içeriğe erişimi engelleme yetkisini artırmıştır.

Türkiye Mayıs'ta, Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik görüşmelerin yeniden başlatılmasını desteklemiştir ve BMGS Özel Danışmanı'nın çabalarına yönelik desteğini ifade etmiştir. Türkiye'nin bu kapsamlı çözüme yönelik kararlılığını sürdürmesi ve somut anlamda katkı sunması hayati önem taşımaktadır. Ancak Türkiye, Ortaklık Anlaşması'na Ek Protokol'ü tam olarak ve ayırım yapmaksızın uygulama yükümlülüğünü hala yerine getirmemiş olup, GKRY ile doğrudan taşımacılık bağlantılarındaki kısıtlamalar da dâhil, malların serbest dolaşımı önündeki tüm engelleri kaldırmamıştır. GKRY ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. 11 Aralık 2006 tarihinde Konsey (Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi) tarafından kabul edilen ve 14-15 Aralık 2006 tarihlerinde AB Zirvesinde onaylanan Türkiye'ye ilişkin sonuçlar hâlâ yürürlüktedir. Söz konusu karar, Türkiye'nin Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokol'ü tam olarak uyguladığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar, Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimine yönelik kısıtlamalarıyla bağlantılı sekiz fasılda⁴ müzakerelerin açılmamasını ve hiçbir faslın geçici olarak kapatılmamasını şart koşmaktadır.

Türkiye'nin net bir biçimde, gerekirse Uluslararası Adalet Divanına başvurmak suretiyle, BM Şartıyla uyumlu olarak, iyi komşuluk ilişkileri ve sorunların barışçıl şekilde çözümüne bağlı kalması gerekmektedir. Bu bağlamda, AB bir kez daha endişelerini ifade ederek, Türkiye'ye, bir üye devlete yöneltile her türlü tehdit veya eylemden ya da komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl şekilde çözümüne zarar veren sürtüşme nedenlerinden veya eylemlerden kaçınma çağrısında bulunmaktadır.

⁴ Malların Serbest Dolaşımı, İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi, Mali Hizmetler, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Balıkçılık, Taşımacılık Politikası, Gümrük Birliği ve Dış İlişkiler

Ekonomik kriterlere ilişkin olarak, Türkiye ekonomisi gelişmiş bir ekonomi olup işleyen bir piyasa ekonomisi olarak nitelendirilebilir. Ekonomik büyüme ılımlı bir seyir izlemiştir. Türkiye, para ve mali politikalarının uyumlaştırılmasını ve kapsamlı yapısal reformların hızlandırılmasını gerekli kılan iç ve dış dengesizliklerle karşı karşıya kalmaya devam etmiştir. Yüksek cari işlemler açığı, Türkiye ekonomisini, küresel para koşulları ve risk algısındaki değişikliklere karşı daha fazla kırılgan hale getirmeye devam etmiştir. İçeride enflasyon; makroekonomik istikrar, kaynak tahsisi ve yeniden paylaşım etkileri bakımından sorun oluşturacak şekilde, nispeten yüksek bir oranda seyretmeye devam etmiştir. Enflasyon resmi hedefin yine üzerinde çıkmıştır, ancak Merkez Bankası faiz oranlarını düşürmüştür. Kamu borcu sürdürülebilir bir düzeye ulaşmıştır, ancak genel devlet bütçesi yapısal dengesi önemli ölçüde negatif gerçekleşmiştir. İşsizlik oranı az bir miktarda artarak yıllık ortalama %9,9 seviyesine yükselmiştir. Okullaşma oranlarının artırılması ve enerji sektörünün daha fazla serbestleştirilmesi gibi yapısal reformlar açısından bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Mal, hizmet ve işgücü piyasalarının daha iyi bir şekilde işlemesi için bu tür reformların hızlandırılması gerekmektedir.

Türkiye, Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesine sahip olmak bakımından oldukça hazırlıklıdır. Eğitimin kalitesi ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine özel önem gösterilmelidir. Devlet desteklerinin şeffaflığının sağlanması ve kamu alımları alanındaki kısıtlama ve istisnaların kaldırılmasına yönelik çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Türkiye, **üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği** konusunda, AB *müktesebatına* uyum sağlamaya yavaş bir hızla da olsa devam etmiştir ve pek çok alanda oldukça hazırlıklıdır. Türkiye, şirketler hukuku, mali hizmetler, trans-Avrupa ağları ve bilim ve araştırma alanlarında çok ileri düzeydedir. Türkiye, malların serbest dolaşımı, fikri mülkiyet hukuku, işletme ve sanayi politikası, gümrük birliği ve dış ilişkiler alanlarında oldukça hazırlıklıdır. Türkiye, göç ve iltica alanındaki olağan dışı sınamalarla mücadele etmek için büyük ölçüde seferber olmuştur. Türkiye mali kontrol alanında oldukça hazırlıklıdır. Bununla birlikte, kamu iç mali kontrol (KİMK) sisteminin her seviyede uygulanması için daha fazla çaba gösterilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye, AB *müktesebatına* uyumuna ilişkin önemli boşluklar söz konusu olması nedeniyle, kamu alımları konusunda ancak kısmen hazırlıklı durumdadır. Türkiye ayrıca, tüm kategorilerde daha fazla çabaya ihtiyaç duyulan istatistik alanında kısmen hazırlıklı durumdadır. AB *müktesebatına* uyumunun sağlanması için pek çok alanda ilave ilerleme sağlanmasına ihtiyaç duyulmakta birlikte, tüm alanlarda mevzuatın uygulanmasına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

Geçtiğimiz yıl, Suriye'de ve Irak'ta meydana gelen olaylar, Türkiye'nin, **mültecilerin ve yerlerinden olmuş kişilerin** sayısında daha fazla bir artışla karşı karşıya kalması sonucunu doğurmuştur. Türkiye hâlen, 2 milyona yakını Suriyeli olmak üzere, dünyadaki en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu kadar büyük bir mülteci ve yerlerinden olmuş kişilerin kitlesel akınının yönetilmesi, hâlihazırda bu amaçla 6,7 milyar avrodan fazla harcama yapmış olan Türkiye için önemli bir sınamadır.